

Den diplomatiska karriären

Ambassadör Erik Boheman har i två intressanta och klarläggande artiklar diskuterat några problem inom den svenska utrikesförvaltningen. Hans främst framförda synpunkt är att befodringsgången inom departementet "under senare år på ett synnerligen allvarligt sätt rubbats" och att därför förvaltningens "framtidiga effektivitet står på spel om inte motåtgärder snarast insätts". Medelåldern för utnämning till förste sekreterare — nu 38 år — blir, om intet åtgörs, småningom 40—45 år, och en motsvarande höjning inträder på högre poster. Vi riskerar att beskickningschefernas närmaste män blir personer i åldern 50—60 år; detta är farligt, eftersom man på högre poster får personer som under en lång gradpassering "mist både gälust, arbetsvillighet och vakenhet". Redan nu "befordras till självständiga beskickningschefsposter... en rad personer som aldrig borde fått en dylik befatning". Den reform som hr Boheman närmast förordar är att de som inte vid fyllda 55 års ålder befodrads till verklig beskickningschefegrad automatiskt skall pensioneras; därigenom skulle de mindre dugliga avföras och de dugliga nå snabbare befodringsgraden.

Enligt Dagens Nyheter mening är detta ett värdefullt förslag. Vi har vid flera tillfällen krävt en reform av denna karaktär, ehuru av mera generell art; mindre dugliga tjänstemän skulle i större omfattning än nu sker försättas i disponibilitet eller avskedas innan de nått befodringsgraden. Men utrikesförvaltningens problem måste, synes det, diskuteras och lösas med hänsyn även till andra och vidare perspektiv. För att klargöra detta är en mera allmän karaktäristik av situationen nödvändig.

På en general kommer 70—80 löjtnanter. På en statssekreterare, expeditjonschef, generaldirektör eller ett justitieråd kommer — skillnaderna mellan olika områden är betydande — många tiotal amanuenser, hovrättsnotarier eller andra lägre tjänstemän. En löjtnant kan inte räkna på att bli general, en amanuens kan inte räkna på att bli generaldirektör. Inom utrikesförvaltningen är förhållandet ett helt annat. Här bär alla marskalksstaven i ränseln; en attaché kan utgå från att han i sin omgång — och hittills i regel inom relativt mycket kort tid — skall få en chefspost som ambassadör, generalkonsul eller i värsta fall beskickningschef med rådslön. Detta beror i första rummet på att antalet poster inom olika grader i huvudsak är detsamma, det finns lika många ambassadörer och generalkonsuler som attachéer.

För närvarande är antalet anställda inom utrikeskarriären (enligt departementets uppgifter) 223. Av dem är 45 sändebud eller har motsvarande grad. Rådsplatserna är 42; av råden är ett tiotal beskickningschefer eller har ministers ställning. Förste sekreterarna är 62, andre sekreterarna 36 (bland vilka en del tillförordnade), attachéerna 37. Enligt denna översikt är diplomatin fortfarande den säkraste av karriärer. Förhållandet kan också belysas genom en granskning av de 53 attachéer som antogs hösten 1919—hösten 1929. Av dessa har 13 lämnat departementet som attachéer — i regel frivilligt, några har avlidit, 3 har som sekreterare eller råd försatts i disponibilitet; inte mindre än 28, 75 procent av dem som inte avgått som attachéer eller avlidit, har fått chefsposter.

Hur är då gallringen vid antagandet av attachéer och vid den fortsatta prövningen av dessa? Av en del uppgifter att döma har fordringarna vid antagandet av attachéer under senare år blivit strängare. Åren 1948—1958 antogs 81 sökande av 206. De antagnas betyg i studenten och i akademisk examen är medelmåttiga eller något däröver; språkkunskaperna är det utmärkande draget i jämförelse med andra aspiranttjänster. Den slutliga prövning som efter två år eller mera företas av attachéernas lämplighet har av allt att

döma tenderat att bli en formalitet; endast var tjugonde attaché underkändes under det angivna tidskedet i denna prövning. Intet skäl finns att anta att utrikesdepartementets folk skulle stå avsevärt högre än låt oss säga tjänstemännen inom andra departement, men befodringsmöjligheterna är mångdubbelt större.

Hittills har utrikesförvaltningens tjänstemän kunnat räkna inte bara på ett säkert avancemang till topptjänst, utan också på en exceptionellt snabb karriär. Medelåldern vid inträde i departementet var 1919—1946 26 år, medelåldern vid utnämning till chefspost 43 år; de allra flesta blev råd eller motsvarande vid omkring 35 år. Befodringsutsikterna har sedermera blivit något sämre, men fortfarande är medelåldern vid utnämning till chefspost — bland dem som nu innehar en

sådan — endast 45 år. Den snabba karriären förklaras av att posterna hastigt vuxit i antal och att blott ett fåtal personer utom departementet direkt befodrads till sådana poster. Mellan 1900 och 1920 tredubblades antalet tjänster, mellan 1920 och 1940 ökades detta antal med nära 50 procent. Efter andra världskriget har de många nya staternas tillkomst medfört en expansion, bland annat genom inrättande av 17 nya, respektive självständiga beskickningar; två beskickningar har indragits, och tre generalkonsulat har ersatts av beskickningar, varför den totala ökningen är 12. Nu håller läget på att bli ett annat, och kravet på nya tjänster för att ge möjlighet till snabbare befodringsgrad framföres därför energiskt av departementets tjänstemän. Om nämligen antalet tjänster under en längre tid förblir nägorunda konstant, är det uppenbart att befodringsgraden kan förbli säker, men att den inte kan förbli särskilt snabb.

Frågan blir då om inte även andra reformer än den av hr Boheman föreslagna är angelägna med hänsyn både till utrikeskarriären i allmänhet och till den situation som under senare år inträtt.